

**MÍŇAŤ MENEJ,
ZÍSKAŤ VIAC**

**Bohatší
život vďaka
ušetreným
peniazom**

MÍŇAŤ MENEJ, ZÍSKAŤ VIAC

**Bohatší
život vďaka
ušetreným
peniazom**

**LIESL CLARK
REBECCA ROCKEFELLER**
(zakladatelky Buy Nothing Project)

Copyright © 2020 by Liesl Clark and Rebecca Rockefeller

Translation © 2022 by Natália Chudá

Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

This edition is published by arrangement

with Sterling Lord Literistic

and Andrew Nurnberg Associates Prague.

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať akýmkoľvek spôsobom v žiadnej podobe – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

Z anglického originálu *The Buy Nothing, Get Everything Plan* (Atria Books, New York, 2020) preložila Natália Chudá.

Manažérka projektu Adriana Bolyová

Redakčná úprava Radoslav Kadnár

Korektúra Nina Podmanická

Technická redakcia Renáta Hrabušická

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s. – PRÍRODA, Bratislava v roku 2022 ako svoju 2 007. publikáciu v elektronickej podobe.

Prvé vydanie

Sadzba a zalomenie do strán Michal Harvánek

Návrh obálky Peter Považan

Obrázky na obálke: shutterstock/isifa

Ilustrácie v knihe: Brooke Budner

ISBN 978-80-551-8740-2

*Venované všetkým, ktorí veria, že naše peniaze
by sme mali využívať na veci, čo vytvárajú
zdravý, radostný a spravodlivý svet.*

OBSAH

PREDSLOV	13
Ako sme začali menej kupovať a viac zdieľať	13
PREČO SA VYHÝBAŤ NAKUPOVANIU	25
Doba plastová	26
Čisté riešenie	30
Psychológia konzumu	33
Keď sa topíme vo veciach	34
Neočakávaná radosť z nekupovania	36
POZVÁNKA K NEKUPOVANIU	41
Vyskúšajte našu 7-dňovú výzvu nekupovania	41
Pravidlá	43
Výnimky	44
1. KROK: DARUJTE	47
Himalájske učenia	48
Dôležitosť toho, mať čo darovať	53
Ekonomika vybudovaná na darovaní	56
1. krok: Darujte	58
Ako darovať	63
O ekonomikách daru, ženách, chudobe a bohatstve	68
Ako vytvoriť darovaciu skupinu	71
Dar seba	74
Vyzývame vás na obdarovanie	76

2. KROK: POŽIADAJTE	80
Peniaze nás rozdeľujú, ekonomiky daru zase spájajú	81
Zabudli sme, ako požiadať	85
Svadba v štýle nekupovania	86
2. krok: Požiadajte	88
Všetky dary majú rovnakú hodnotu	93
Neočakávané kontakty	97
Vyzývame vás požiadať	100
3. KROK: OPĀTOVNE POUŽITE A Povedzte nie nakupovaniu	103
Experiment v nekupovaní	108
Prečo je nakupovanie dobré, ale nekupovanie ešte lepšie	111
Život s menším množstvom potravín	115
3. krok: Opätovne použite a odmietnite	121
50 vecí, ktoré nikdy nekupujeme	122
Spravte si každý deň výnimočným	150
Vyzývame vás opätovne používať a povedať nie nakupovaniu	153
4. KROK: UVAŽUJTE	156
Vzrušenie z nakupovania	160
4. krok: Uvažujte	163
Vyzývame vás uvažovať	171
Otázky, ktoré by ste si mali pokladať predtým, než niečo kúpite	171
5. KROK: VYRÁBAJTE A OPRAVUJTE	174
Buďte výrobcami, nie spotrebiteľmi	176
5. krok: Vyrábajte	177
Opravte to!	180
50 vecí, ktoré vyrábame	182
Vyzývame vás vyrábať a opravovať	206

6. KROK: ZDIEĽAJTE, POŽIČAJTE A VYPOŽIČAJTE SI	208
Vytvorte si svoju zdieľokraciu	211
6. krok: Zdieľajte	214
50 vecí, ktoré zdieľame	223
50 vecí, ktoré požičiavame a vypožičiavame si	237
Vyzývame vás zdieľať, požičiavať a vypožičiavať si	249
7. KROK: VĎAČNOSŤ	251
7. krok: Vďačnosť	252
Najlepší dar	254
Vyzývame vás vyjadriť svoju vďačnosť	257
LEN ZAČIATOK: NEKUPUJTE	260
Podeľte sa o svoju skúsenosť	260
Začnite znovu a znovu a znovu	261
Vyzývajte sa k dlhšiemu nekupovaniu	262
Kupujte uvážene	264
VÍZIA DO BUDÚCNOSTI	267
Spájanie organizácií	268
Záchrana Zeme, dávajte, žiadajte a zdieľajte	271
Zdieľanie skutočného sveta	272
POĎAKOVANIE	275
DODATOK	279
ODKAZY	287
REGISTER	298
O AUTORKÁCH	319

**Míňať menej,
získať viac**

PREDSLOV

Ako sme začali menej kupovať a viac zdieľať

Náš príbeh sa začal jedného jasného dňa v polovici decembra, počas vzácnnej prestávky medzi chumelicami, na prírodnej pláži neďaleko oblasti severozápadného Pacifiku.

Slnko na oblohe bolo nízko a všetko obklopovalo bledé, žltkavé zimné svetlo. Spolu so svojimi deťmi sme kráčali po pláži a sledovali, ako štyri páry malých bosých nôh zakopávajú v piesku. Mali sme síce oblečené zimné kabáty, ale bolo dostatočne teplo, aby si deti mohli nechať topánky v aute a užívať si slobodu od vlnených ponožiek a gumákov. Deti chodili bosé a po špičkách po obrovských vyplavených kmeňoch duglasky tisolistej a brvnách z cédrového dreva ako po lane a hrali sa na cirkusových akrobatov. Voda bola hlboká a studená, prúd silný, medzi nami bola morská pena a na opačnej strane Sališského mora sme videli siluetu seattleských hôr.

Boli sme – Liesl a Rebecca – blízkyimi priateľkami už rok a naše deti, vo veku od 4 do 7 rokov, boli často až nerozlučné a trávili spolu svoje dni skúmaním vonkajšieho sveta. Ich neohrozená túžba po skúmaní nás priviedla

na veľmi zaujímavé pobrežia, ktoré sme mohli po škole navštíviť autom. Rebecca je slobodná matka s dvoma dcérami, Avou a Mirou. Je blogerka a konzultantka v oblasti sociálnych médií. Pochádza z rodiny aktivistov a politikov bojujúcich za životné prostredie. Liesl je filmovou dokumentaristkou a pomocou objektívu zachytáva špičkovú vedu a objavy pre televízne stanice *NOVA* a *National Geographic*. Množstvo jej projektov zahŕňa cestovanie s jej dvomi deťmi Finnom a Cleo, a jej manželom Petom Athansom. Vďaka našej spoločnej láske k dobrodružstvu a prírodnému svetu boli tieto výlety na zimné pláže úplne bežné. Tento bol rovnaký, až pokým sa Finnovi niečo nezadrela do nohy – riziko bosých prechádzok po pláži. Liesl stihla zapichnutý háčik odstrániť ešte predtým, ako mohli tento šťastný deň zničiť slzy. Všimli sme si však, že mal na chodidle ešte niečo iné... niečo, čo tam nepatrilo. Medzi prstami mal malé biele guľičky polystyrénu a farebné kúsočky plastu.

Keď sme bližšie preskúmali piesok pod nohami, našli sme v ňom niekoľko trojmilimetrových plastových kotúčikov. (Neskôr sme zistili, že sú to vlastne malé plastové čiastočky nazývané „nurdle“ a používajú sa ako hlavná surovina pre všetky plastové výrobky.) Čoskoro bolo jasné, že tieto kotúčiky tvorili v onen deň až alarmujúce percento pláže. Ako deti ďalej behali po kmeňoch a nadšene hrali svoju novú hru o zákaze stúpania na „plastový piesok“, my sme pohľadmi skúmali, s čím ďalším sa piesok, mušle, vyplavené drevo a riasy okolo nás ešte miešajú. Objavili sme aj väčšie kusy plastových úlomkov, ktoré boli ešte znepokojujúcejšie: striekačky,

zelený vojačik, ktorého si Finn s radosťou pridal do svojej zbierky, miešadlá na kávu, PVC rúrka, rovnaké perá, aké má doma Cleo, kryty na vypínače, héliový narodeninový balónik podobný tomu, ktorý Ave týžden predtým omylom uletel na narodeninovej oslave jej kamarátky, zapalovače, svetložltá detská hračka, akú mala aj Mira, nárazníky z áut, aplikátory tampónov – všetky plastové veci z našich každodenných životov boli vyplavené na brehu.

Tie plasty tam, samozrejme, boli po celý čas; len sme ich doteraz nevideli. A keď sme ich už raz uvideli, nemohli sme si ich znovu nevšimnúť. Všetky tieto veci, na ktoré sme sa spoliehali a každý deň ich používali, si našli cestu na naše pláže a ukrývali sa priamo pred našimi očami. Nielenže zaberali miesto na pláži, ony sa stávali jej súčasťou.

Ten deň považujeme – o dva roky neskôr sme uviedli na trh základy stále vplyvného projektu Buy Nothing, ktorý má teraz viac než milión stálych členov a ohromujúcich šesťtisíc dobrovoľníkov – za úplný začiatok našej cesty nekupovania. Narazili sme na zdanlivo malý príbeh z ostrova, no ten bol v skutočnosti veľkým globálnym problémom. To nás inšpirovalo dosiahnuť sociálne zmeny v boji proti realite nadmerného odpadu a plastov v našom prostredí.

Čo vlastne *Buy Nothing* (nekupovanie) znamená? Jednoducho povedané, je to filozofia založená na tvrdení, že kľúčom k šťastnému a zmysluplnému životu hojnosti na zdravej planéte je dať prednosť všetkým možným alternatívam pred kúpou čohokoľvek, čo človek chce alebo potrebuje. Toto je filozofia, ktorú sme oživilí vďaka

projektu Buy Nothing a sociálneho kolektívu lokálnych ekonomík daru, – alternatíva trhovej ekonomiky, ktorá zväčša stojí na nás – kde sa susedia delia so susedmi, členovia žiadajú o veci, ktoré chcú, miesto toho, aby si ich kúpovali a darujú iným svoje zachovalé veci namiesto toho, aby ich vyhodili. Čo sa začalo ako zjavenie na pláži pred niekoľkými rokmi, to sa postupne dostalo k susedom v desiatkach krajín, ktorí lokálne zdieľajú svoje veci a talenty a sú ochotní sa zbaviť nepotrebného konzumu. Pre nás však toto nekupovanie znamená oveľa viac.

Nekupovanie je posun v zmýšľaní. Je to pripomienka pravdy v starom prísloví „Odpad jedného je pokladom iného“, a teda, že má zmysel sa vrátiť ku kedysi milovanej a teraz už nepoužitej veci a dať jej nový život miesto toho, aby ste ju odložili niekam do podkrovia, garáže či nebudaj ju zahodili do koša. V istom zmysle je toto nekupovanie akýmsi návratom na cestu našich starých rodičov, k spôsobu, akým ľudia žili v dobe pred nakupovaním pomocou jedného kliku, keď ste zavolali susedovi v prípade, že vám došiel cukor alebo ste nemali benzín do kosačky.

Mnohí z nás sú nespokojní. Chceme oveľa viac, ako potrebujeme, a zabúdame na časy, keď bolo nielen prijateľné si obliecť matkine alebo babkine svadobné šaty, ale hlavne sa to tak jednoducho robilo. Naša túžba po množstve nás veľa stojí a svoju daň si vyberá najmä na našich peňaženkách i prostredí. Objavenie perzistentných plastov na našom brehu bolo pre nás návratom do reality, akýmsi naliehavým budíčkom, aby sme niečo, čokoľvek, urobili. Možno začali hovoriť o našich nakupovacích ná-

vykoch, a tak zvrátili stále rastúci trend plastového znečistenia na Zemi.

Niekoľko by mohol povedať, že náš sen o sociálnej zmene priniesol ovocie: spustili sme celosvetové sociálne hnutie neobmedzeného darovania a žiadania, dostávania a delenia, a to všetko úplne zadarmo, bez akýchkoľvek záväzkov. Projekt Buy Nothing púta pozornosť a jeho pozitívne vedľajšie účinky sú návykové. Z tohto nového svetonázoru – ktorý je založený na ekonomike zameranej na zdieľanie – má prospech každý a ktokoľvek sa môže zúčastniť: minimalistí, maximalisti, márnotravníci, budovatelia komunít aj ochrancovia životného prostredia. Náš experiment nekupovania – zverejnený v novinách *Washington Post*, na sieti *Mother Network*, na webe online časopisu *Grist* a *Yahoo News*, v časopise *New York Times*, na stránkach *Australia Broadcasting Company*, *NHK Japan*, *CBC News*, v novinách *South China Morning Post* a na stránke *NPR* – je skutočný, moderný model ekonomiky daru; je systémom, v ktorom sa tovary a služby darujú bez akéhokoľvek očakávania odmen, nikdy sa nevymieňajú, neobchoduje sa s nimi a nepredávajú sa. Ide v ňom o skutočné zdieľanie a nikto vyššie postavený z toho neprofituje. Každý účastník získava sociálnu pozíciu vďaka svojim činom a všetci žneme, čo sme si zasiali.

Možno ste si už osvojili myšlienku nekupovania alebo ste sa zapojili do jednej z mnohých trendových „ekonomík zdieľania“, kde prerazili spoločnosti ako Uber, Lyft, Airbnb či Vrbo. Ľudia po celom svete sa delia o svoje domy a autá, stavajú malé domčeky, požičiavajú si z obecných knižníc a hľadajú ďalšie spôsoby, ako sa deliť

o zdroje, ktoré vlastnia. Väčšina týchto ekonomík daru stále funguje ako časť trhovej ekonomiky, pretože peniaze sa napríklad pri jazdách Uberom a ubytovaní cez Airbnb používajú. Projekt Buy Nothing vám dáva šancu zmeniť svoje zmýšľanie tým, že dávate a dostávate bez míňania peňazí.

Táto kniha je pozvánkou, aby ste sa k nám pridali a začali uznávať myšlienku nekupovania bez ohľadu na to, kde sa práve nachádzate. Veríme, že spolu môžeme dosiahnuť väčšie osobné šťastie, odolnejšie komunity a zdravšiu planétu vďaka tomu, že sa kreatívne podelíme o všetko, čoho máme nadbytok. Táto kniha vám k tomu ponúkne kroky. Nepotrebujete nič iné ako dobrú vôľu a zdravú ľudskú túžbu spojiť sa viac s ľuďmi vo svojom živote. Do tejto knihy sme vložili množstvo príbehov o darovaní a zdieľaní, aby sme vás inšpirovali. Všetky sú pravdivé, ale so zmenenými menami a lokalitami kvôli ochrane súkromia.

Všetci poznáme princípy 3R kruhovej ekonomiky: Reduce, Reuse, Recycle (zníženie, opakované použitie, recyklácia). Pre nás existuje ďalšie dôležité R: Refuse (odmietnutie).

Prestaňme kupovať a začnime viac zdieľať. Táto kniha je detailným návodom na to, ako môžeme pomôcť spotrebovať niekoľko nových, ľudsky vyrobených tovarov, a na zdieľanie množstva vecí, ktoré nás už obklopujú. Všetci poznáme princípy 3R kruhovej ekonomiky: Reduce, Reuse, Recycle (zníženie, opakované použitie, recyk-

lácia). Pre nás existuje ďalšie dôležité R: Refuse (odmietnutie).

V roku 2013 sme v našom rodnom meste Bainbridge Island, v štáte Washington, spustili prvú ekonomiku daru. Vytvorili sme pre našich dvadsaťtisíc obyvateľov skupinu na Facebooku a nazvali ju Buy Nothing Bainbridge. Skupina sa stala veľmi aktívnou, keď jej členovia zistili, že nekupovanie je nielen spoľahlivý životný štýl, ale aj skvelý spôsob, ako sa stretnúť s ľuďmi, ktorí žijú na ich ulici. Do konca leta sme založili oveľa viac komunít k projektu Buy Nothing a do konca roka to bolo až 79 lokálnych ekonomík daru, ktoré boli rozšírené až do piatich štátov. Každá z nich mala rovnakú jednoduchú misiu – povzbudzovať ľudí, aby sa viac delili s tými, ktorí žijú v ich tesnej blízkosti. Tento nápad sa širil rýchlo.

Boli sme schopné ukázať, že každý môže nenakupovať, žiadať o dary a aj ich ponúkať namiesto skladovania alebo vyhadzovania. Nieкто vo vašej blízkosti pravdepodobne má to, čo hľadáte. Členovia sa delili o každú vec alebo službu, ktorá im napadla: knižnice, športové kočíky, umývanie domov, tehly, laptopy, domáce pekárne, kadernícke služby či kanoe. Jedna z prvých požičaných vecí bola strunka na opravenie vnútra držiaka na toaletný papier; nieкто to uverejnil skôr ako vtip, ale nieкто iný to naozaj potreboval, všetci sme si vtedy uvedomili, že aj vďaka deleniu sa o taký zdanlivo jednoduchý, no užitočný predmet sme sa mohli jeden o druhého starať. Všetci sme mali veci, ktoré chcel alebo potreboval nieкто iný. Malé i veľké veci. Navyše, radosť z ich zdieľania bola rovnaká bez ohľadu na dar. Dúfali sme, že facebookové

skupiny pomôžu znížiť odpad, čo sa aj stalo. Bola tam však aj nečakaná výhoda: susedia sa navzájom spoznávali, komunity sa stávali silnejšími a formovali sa nové priateľstvá. Vďaka mnohým láskavostiam sa nekupovanie šírilo ako klebeta.

Zistili sme, že existujú tri základné kroky v zdravej ekonomike daru, ktoré slúžia na zosilnenie sociálnej štruktúry akejkoľvek komunity: dary, žiadosti a vyjadrenia vďačnosti. Tieto tri kroky sú základom projektu Buy Nothing a každá z lokálnych skupín podporuje svojich členov v darovaní vecí, ktorú už nepotrebujú, v požiadaní o to, čo potrebujú, a vo vyjadrení vďačnosti za staronovú vec, ktorej dali nový domov a zmysel.

Tu je len niekoľko príbehov z rozličných skupín Buy Nothing: Žena začínajúca s chemoterapiou v zime požiadala o pomoc s jej záhradou, no a neskôr mala čerstvú zeleninu aj nových priateľov, s ktorými ju mohla jesť, keď sa jej na jar postupne vracala chuť do jedla. Jedna staršia pani požiadala o kočiarik, vďaka ktorému by mohla chodiť so psom na prechádzky, a dostala perfektné auto. Detské oblečenie sa dedí z rodiny na rodinu, fungujúci kávovar s pokazenou kanvicou si nájde novú kanvicu z pokazeného kávovaru o dva bloky ďalej. Zbierka ponožiek pre bezdomovcov na základnej škole zabezpečí tisíckam osamelých ponožiek ďalšie do páru. Mladá žena, ktorá si prechádza liečbou poruchy príjmu potravy, požiadala ľudí, aby sa s ňou každý týždeň stretli v miestnej kaviarni a hrali Scrabble, nech si jej telo oddýchne po jedle. Susedia, ktorí na to reagovali, sa stali priateľmi a každý týždeň spolu prostredníctvom hier oslavujú jej